

Izaskław Frenkel

Prognoza demograficzna Polski do 2050 roku ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich

Streszczenie: Artykuł zawiera analizę podstawowych założeń i wyników najnowszej prognozy ludności Polski opracowanej przez GUS dla okresu 2014–2050. Zarówno wyjściowe, jak i prognozowane stany ludności odnoszą się do tzw. **ludności faktycznie zamieszkałej** w danej jednostce podziału terytorialnego. Do kategorii tej zalicza się ludność stale zamieszkałą (zameldowaną na pobyt stały) w danej jednostce terytorialnej oraz ludność przebywającą tam czasowo (zameldowaną na pobyt czasowy) ponad trzy miesiące. Obowiązujące w tej definicji kryterium meldunkowe oznacza, że kategoria ludności faktycznie zamieszkałej (skrótowo nazywanej również ludnością faktyczną) obejmuje także wszystkie osoby zameldowane w kraju, ale przebywające za granicą (bez względu na okres ich nieobecności)¹. Prognoza została sporządzona według województw, podregionów i powiatów w podziale na miasta i wieś oraz w kilku wariantach różniących się założeniami w zakresie dzietności kobiet, trwania życia oraz migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Omawiane w dalszym ciągu dane dotyczą jedynie skali ogólnokrajowej w podziale na miasta i wieś w wariantcie przyjętym jako podstawowy, tj. uznanym przez grono ekspertów za najlepiej określający prawdopodobny rozwój ludności Polski w horyzoncie prognozy. W artykule przedstawiono także wyniki autorskiego szacunku charakteryzującego wpływ prognozowanych zmian liczby i struktury demograficznej ludności Polski na zmiany jej struktury według źródeł utrzymania.

Słowa kluczowe: dzietność, trwanie życia, migracje; przewidywane zmiany: liczba ludności w miastach i na wsi, wiek, płeć, główne źródło utrzymania

¹ Zob. „Rocznik Demograficzny” 2014, s. 69.

Maria Halamska

Struktura społeczno-zawodowa ludności wiejskiej w Polsce i jej przestrzenne zróżnicowanie

Streszczenie: Na podstawie danych z powtarzanych systematycznie badań *Diagnoza społeczna* autorka przedstawia strukturę społeczno-zawodową polskiej wsi i jej terytorialne zróżnicowanie. Struktura ta ulegała szybkim zmianom w ostatnim ćwierćwieczu, a sekwencje zmian porządkowały trzy równocześnie zachodzące procesy: dezagraryzacji, proletaryzacji oraz gentryfikacji. Ukazane jest także zróżnicowanie tej struktury w trzech przekrojach przestrzennych: w podziale na cztery regiony historyczne (byłe zabory), regiony administracyjno-polityczne (16 województw) oraz cztery obszary „funkcjonalne”, wyróżnione ze względu na typ gospodarki lokalnej.

Słowa kluczowe: struktura społeczno-zawodowa, dezagraryzacja, proletaryzacja, gentryfikacja, zróżnicowanie terytorialne

Katarzyna Bańkowska

Światowe porozumienie klimatyczne a rozwój obszarów wiejskich

Streszczenie: Rosnąca częstotliwość anomalii pogodowych jest impulsem do podejmowania debat nad adaptacją gospodarki i społeczeństwa do zmian klimatycznych i mitygacją ich skutków. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie ram światowej polityki klimatycznej i związanych z tym wyzwań stojących przed rozwojem obszarów wiejskich. W artykule poddano analizie dokumenty zawierające wyniki negocjacji z wybranych szczytów klimatycznych z lat 1992–2015. Na podstawie danych Banku Światowego, Eurostatu i GUS-u scharakteryzowano społeczno-ekonomiczne tło wypracowanych porozumień klimatycznych. Analiza literatury przedmiotu oraz wiedza ekspercka autora stanowiły źródło tez postawionych odnośnie do przyszłości obszarów wiejskich w realiach zaostreżania światowej polityki klimatycznej.

Słowa kluczowe: Konwencja Klimatyczna, COP21, Wspólna Polityka Rolna, przeciwdziałanie zmianom klimatu, polityka energetyczno-klimatyczna

Piotr Gradziuk,
Barbara Gradziuk

Gospodarka niskoemisyjna – nowe wyzwanie dla gmin wiejskich

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono wyniki badań, których celem była identyfikacja działań na rzecz redukcji emisji CO₂, planowanych przez samorządy lokalne. Przeprowadzono je w 2015 r. na terenie 12 gmin województwa lubelskiego, w których opracowano plany gospodarki niskoemisyjnej (PGN). Z przeprowadzonych badań wynika, że podstawowym źródłem emisji CO₂ (47%) było zużycie paliw płynnych w transporcie, głównie tranzytowym, oraz przez ciągniki i samobieżne maszyny rolnicze. Pozostała część emisji (53%) była powodowana przez spalanie węgla (31%), paliw węglowodorowych (gazu i oleju opałowego – 2%) oraz przypisana energii elektrycznej (20%), którą wytwarzano poza obszarem obejmującym badane gminy. Spośród wielu wskazanych w PGN możliwości zmniejszania emisji CO₂ największe znaczenie będzie miała substitucja konwencjonalnych źródeł energii nośnikami odnawialnymi, głównie biomasą i energią słoneczną.

Słowa kluczowe: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, gospodarka niskoemisyjna, gminy wiejskie, gazy cieplarniane, odnawialne źródła energii

Arkadiusz Sadowski, Walenty Poczta,
Patrycja Beba, Ewelina Szuba-Barańska

Zróźnicowanie produktywności modeli gospodarstw rolnych w UE

Streszczenie: W artykule określono efektywność ekonomiczną oraz produktywność ziemi i pracy w gospodarstwach rodzinnych, drobnych i wielkotowarowych w poszczególnych państwach Unii Europejskiej. Delimitacji modeli gospodarstw dokonano na podstawie dwóch zasadniczych kryteriów, to jest udziału rodzinnej siły roboczej w nakładach pracy ogółem oraz wielkości uzyskanego dochodu rolniczego w jego relacji do płacy minimalnej w danym kraju członkowskim. Za podmioty rodzinne przyjęto te, w których praca własna rodziny rolniczej stanowi ponad 50% nakładów pracy liczonej jako AWU, a uzyskany dochód w przeliczeniu na 1 osobę pracy własnej przewyższa płacę minimalną. Jednostki charakteryzujące się przewagą pracy najemnej nad pracą własną uznano za podmioty wielkotowarowe. Pozostałe gospodarstwa zostały sklasyfikowane jako drobne.

Analiza wykazała, że w gospodarstwach wielkotowarowych wydajność pracy jest zazwyczaj większa kilkanaście razy niż w gospodarstwach drobnych i kilka razy niż w rodzinnych. W wielu krajach podmioty wielkotowarowe cechują się również wyższą produktywnością ziemi. Na podstawie przeprowadzonej analizy produktywności ziemi i pracy stwierdzono, że we wszystkich sklasyfikowanych gospodarstwach były one najwyższe w państwach Beneluksu, w Niemczech, Danii oraz w Szwecji. Z kolei najniższą produktywnością w UE cechowały się gospodarstwa w Rumunii, Bułgarii i na Litwie.

Słowa kluczowe: rolnictwo, modele gospodarstw rolnych, Unia Europejska, produktywność ziemi i pracy

Kontekst innowacji w grupach producentów rolnych

Streszczenie: Głównym celem opracowania jest identyfikacja i ocena kontekstu kształtowania innowacji w grupach producentów rolnych. Grupy postrzegano jako miejsce tworzenia sieci gospodarstw, sprzyjających powstawaniu innowacji otwartych. Kontekst innowacji w grupach rolników odniesiono do klasycznej teorii rozwoju podmiotów rynkowych na bazie innowacji zamkniętych (Josepha Shumpetera) i innowacji otwartych tworzonych w sieciach współpracy według współczesnych teoretyków (Henry'ego Chesbrougha i Clayтона Christiansena, Everetta M. Rogersa).

Pomocniczym celem badań była próba odpowiedzi na pytanie, czy stan relacji wewnątrzgrupowych stanowi przesłankę do zwiększenia innowacji w gospodarstwach, biorąc pod uwagę zmianę relacji w grupach różnych profili produkcji, wskaźniki dynamiki grupowej oraz ocenę relacji z instytucjami współpracującymi. Badania przeprowadzono wśród grup producentów rolnych województwa małopolskiego, wykorzystując metodę wywiadu bezpośredniego w 2015 r. Wyniki badań wskazują na największe zaangażowanie innowacyjne w grupach sadowniczych przy stałych (niezmiennych) relacjach wewnątrzgrupowych, przeciętnych wskaźnikach grupowych i przy dużej liczbie instytucji współpracujących.

Słowa kluczowe: innowacje otwarte i zamknięte, procesy innowacyjne, grupy producentów rolnych, sieci gospodarstw, relacje wewnątrzgrupowe i międzyorganizacyjne, stan relacji wewnątrzgrupowych

Zofia Sawicka,
Piotr Fogel

Zmiany funkcjonalne a przekształcenia ziemi rolnej na cele pozarolnicze na obszarach rozdrobnionych agrarnie

Streszczenie: Celem artykułu jest zbadanie, czy i w jakim zakresie zmiany funkcjonalne obszarów rozdrobnionych agrarnie położonych w sąsiedztwie miast subregionalnych wpływają na przekształcenia gruntów użytkowanych rolniczo na cele nierolnicze. Opracowanie przedstawia uwarunkowania prawne wyłączenia gruntów spod produkcji rolnej, analizuje zjawisko „odrobnienia” oraz funkcjonalnych i przestrzennych zmian badanego powiatu w latach 2004–2013. Dane obrazujące przekształcenia w strukturze źródeł utrzymania ludności rolniczej wskazują na rozwój badanego obszaru w kierunku wielofunkcyjności. Jednocześnie analiza zmian wielkości powierzchni zgłaszanych do jednolitej płatności obszarowej pokazuje brak istotnego spadku udziału powierzchni użytkowanej rolniczo w powierzchni powiatu. Prowadzi to do wniosku, że przeobrażenia funkcjonalne nie muszą oznaczać analogicznych zmian przestrzennych. Rozwój w kierunku pozarolniczym może więc opierać się na bardziej intensywnym wykorzystaniu gruntów już zurbanizowanych. Nie widać tego podejścia w planowaniu przestrzennym na poziomie lokalnym. W latach 2011–2013 wzrost powierzchni „odrobnianej” miał dużo wyższą dynamikę niż wzrost powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Słowa kluczowe: odrobnienie, użytki rolne, rozwój wielofunkcyjny, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, miasto subregionalne, powiat tarnowski